

Genderstereotypen van Ouders en de Zelfwaardering van hun Kinderen

De voorspellende werking van expliciete genderstereotypen van ouders en de houding van ouders ten opzichte van gender non-conform gedrag op de zelfwaardering van hun kinderen

Master thesis
Universiteit Leiden

Project:
Blik op de Toekomst

Education and Child Studies:
Forensische Gezinspedagogiek

20-07, 2019

Amy Willemsen BSc
studentnummer: s1486586

Eerste lezer: Prof. Dr. Judi Mesman
Tweede lezer: Dr. Marleen Groeneveld

Voorwoord

Graag zou ik voordat ik begin met het introduceren van mijn masterscriptie een aantal mensen bedanken voor de steun, begeleiding en aanmoediging die ik heb gekregen tijdens het schrijven van mijn scriptie. Allereerst wil ik Tessa Rozenberg bedanken voor haar fijne begeleiding tijdens het schrijfproces. Haar aanmoedigende woorden hebben mij meer dan eens gemotiveerd om elke keer weer een beter stuk te schrijven en haar feedback heeft mijn scriptie naar een hoger niveau gebracht die ik zonder haar niet had kunnen bereiken. De samenwerking met haar zal altijd een fijne herinnering zijn van mijn masteropleiding. Daarnaast wil ik Dr. Lotte van der Pol ook bedanken voor haar feedback en begeleiding tijdens het schrijven van mijn scriptie. Zonder haar toewijding om snelle en goede feedback te geven had ik nooit deze zomer mijn scriptie al af kunnen ronden. Ik ben heel dankbaar dat ze haar tijd op die manier aan mij heeft willen besteden. Verder wil ik het hele team van het masterproject *Blik op de Toekomst* bedanken voor de fijne werksfeer en de goede samenwerking. De huisbezoeken, trainingen en zelfs het brieven vouwen waren altijd gezellig dankzij de sfeer die heerst binnen dit project en dit is te danken aan de manier waarop Antoinette, Astrid, Laura, Stefanie en Tessa omgaan met de studenten. Bedankt voor alle nieuwe ervaringen die ik heb opgedaan binnen dit project en voor de bijdrage aan de ontwikkeling die heb doorgemaakt als persoon dit afgelopen jaar. Ten slotte wil ik mijn familie en vrienden bedanken voor de steun dit afgelopen halfjaar, zonder hen had ik het niet kunnen doen. Het was niet altijd even makkelijk, maar met hun onomstotelijke vertrouwen in mij kon ik mij erdoor heen slaan en een mooie scriptie neer zetten.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
1. Inleiding.....	5
1.1 Genderstereotypen	5
1.1.1 Impliciete- en expliciete genderstereotypen	7
1.2 Gender non-conform gedrag	7
1.3 Zelfwaardering	8
1.3.1 Zelfwaardering en geslacht.....	9
1.4 Genderidentiteit.....	9
1.4.1 Ervaren druk op de genderidentiteit	10
1.5 Huidige onderzoek.....	11
2. Methode.....	12
2.1 Steekproef.....	12
2.2 Procedure	12
2.3 Meetinstrumenten	13
2.3.1 Genderstereotypen	13
2.3.2 Houding ten opzichte van gender non-conform gedrag.....	14
2.3.3 Zelfwaardering	14
2.3.4 Ervaren druk op de genderidentiteit	14
2.4 Analyses.....	15
2.4.1 Statistische toetsen.....	15
3. Resultaten.....	16
3.1 Data-inspectie.....	16
3.1.1 Uitbijters en missende waarden	16
3.1.2 Beschrijvende statistiek	17
3.2 Zelfwaardering: Verschillen tussen jongens en meisjes.....	18
3.3 Zelfwaardering: Expliciete genderstereotypen van ouders.....	18
3.4 Zelfwaardering: Houding van ouders ten opzichte van gender non-conform gedrag	18
3.5 Zelfwaardering: Ervaren druk op genderidentiteit als mediator	19
4. Discussie	20
4.1 Verklaringen en beperkingen.....	21
4.2 Conclusies en implicaties	24
Literatuur.....	27

Abstract

In deze scriptie is onderzocht of de expliciete genderstereotypen van ouders en de houding van ouders ten opzichte van gender non-conform gedrag voorspellers zijn voor de zelfwaardering van hun kinderen. De verwachting is dat meer expliciete genderstereotypen en een negatieve houding ten opzichte van gender non-conform gedrag voorspellers zijn voor een lagere zelfwaardering van de kinderen en dat ervaren druk op de genderidentiteit door het kind een mediator is in dit verband.

Dit onderzoek bestaat uit Nederlandse gezinnen uit West-Nederland ($N = 100$) met minimaal twee kinderen van tussen de 12 en 14 jaar. De expliciete genderstereotypen van ouders en de houding van ouders ten opzichte van gender non-conform gedrag werden gemeten aan de hand van een vragenlijst die de ouders invulden. De zelfwaardering en de ervaren druk op de genderidentiteit van het jongste kind werden gemeten aan de hand van vragenlijsten die het jongste kind invulde.

Uit de resultaten is gebleken dat expliciete genderstereotypen van ouders en de houding van ouders ten opzichte van gender non-conform gedrag geen significante voorspellers zijn voor de zelfwaardering van hun kinderen. Er is wel een marginaal significant effect gevonden voor de expliciete genderstereotypen van moeders. En er is geen mediatie effect gevonden via de ervaren druk op de genderidentiteit.

De bevindingen geven geen uitsluitel over of er daadwerkelijk geen relatie bestaat tussen de genderstereotypen van ouders en de zelfwaardering van kinderen of dat het ontbrekende verband te verklaren is door methodologische beperkingen, zoals de kleine, niet-representatieve steekproef en het gebruik van zelfrapportage instrumenten. De bevindingen leveren wel een goede basis voor vervolgonderzoek en openen de discussie over de mogelijke relatie tussen de genderstereotypen van ouders en de zelfwaardering van kinderen.

1. Inleiding

Uit meerdere studies is gebleken dat een lage zelfwaardering geassocieerd is met internaliserende en externaliserende gedragsproblematiek (Orth, Robins, & Meier, 2009; Orth & Robins, 2013), zoals depressie, angst (Mruk, 2006), agressie, anti-sociaal gedrag en delinquentie (Donnellan, Trzesniewski, Robins, Moffitt, & Caspi, 2005). Zelfwaardering is één van de weinige dimensies van gedrag die alle mensen in meer of mindere mate bezitten, zoals persoonlijkheid of identiteit (Mruk, 2006). Het is daarom een eigenschap waar veel interesse voor is binnen de sociale wetenschappen en een belangrijk kenmerk om te onderzoeken. Meer kennis over zelfwaardering kan namelijk bijdragen aan het verminderen en/of voorkomen van internaliserende en externaliserende problemen. Er zijn verschillende factoren die een effect uitoefenen op de zelfwaardering van adolescenten, zoals competenties (Mruk, 2006) en behaalde successen (Adler, 1927). Er is echter nog geen onderzoek verricht naar de relatie tussen genderstereotypen van ouders en de zelfwaardering van kinderen. Genderstereotypen van ouders zouden de zelfwaardering van kinderen kunnen verminderen, omdat kinderen zich minder waard kunnen gaan voelen als één of beiden ouders laat weten dat zij iets niet kunnen of mogen doen vanwege hun geslacht. De genderstereotypen van ouders zouden mogelijk ook invloed kunnen hebben op de ervaren druk die kinderen op hun genderidentiteit ervaren. Een goed ontwikkeld gevoel van identiteit wordt geassocieerd met een hoge zelfwaardering (Bussey, 2011). Als blijkt dat er een verband bestaat tussen de genderstereotypen van ouders en de zelfwaardering van kinderen is het van belang ouders voor te lichten over de mogelijk negatieve invloed die hun stereotiepe ideeën en gedachten kunnen hebben. Om te achterhalen of dit verband bestaat is de volgende onderzoeksvraag opgesteld: *“Zijn expliciete genderstereotypen van ouders en de houding van ouders ten opzichte van gender non-conform gedrag voorspellers voor de zelfwaardering van hun kinderen (12-14 jaar)?”* Eerst worden alle onderzoekstermen nader toegelicht en daarna zal dieper ingegaan worden op de huidige studie.

1.1 Genderstereotypen

Stereotypen zijn vaststaande beelden over bepaalde type personen of bepaalde (bevolkings-)groepen die vaak berusten op vooroordelen (Banaji, Hardin, & Rothman, 1993). Genderstereotypen zijn overtuigingen of ideeën over specifieke karakteristieken, gedragingen en rollen die horen bij mannen of vrouwen (Weinraub et al., 1984). Mannen en jongens worden bijvoorbeeld conform de stereotypen gekarakteriseerd als krachtig, onafhankelijk en vastberaden, terwijl vrouwen en meisjes eerder gekarakteriseerd worden als vriendelijk,

aantrekkelijk, behulpzaam en bezorgd om anderen (Kollmayer, Schultes, Schober, Hodosi, & Spiel, 2018). Deze genderstereotypen leiden er vervolgens toe dat er van mannen en vrouwen andere dingen verwacht worden, waardoor zij ook anders behandeld worden. Deze gedifferentieerde verwachtingen en behandeling hebben een sterke invloed op de academische carrière en beroepsloopbaan van mannen en vrouwen (Fredricks & Eccles 2002; Kollmayer, Schober, & Spiel, 2016; Tiedemann 2000; Weisgram, Dinella, & Fulcher, 2011).

Het tot stand komen van genderstereotypen kan op meerdere manieren verklaard worden. Volgens de sociale rol theorie (Eagly, Wood, & Diekman, 2000) komen genderstereotypen voort uit de bestaande genderrollen in de samenleving, waarin mannen nog steeds gezien worden als kostwinnaar en vrouwen als primaire opvoeder met meer huishoudelijke taken. Deze bestaande genderrollen leiden tot stereotiepe ideeën en verwachtingen over het gedrag van mannen en vrouwen, ofwel genderstereotypen. Deze genderstereotypen leiden ertoe dat mannen en vrouwen anders behandeld worden en daarom ook genderverschillen in gedrag ontwikkelen die de genderstereotypen in stand houden (Endendijk et al., 2017). Volgens de genderschema theorie (Bem, 1981) worden genderverschillen in gedrag van kinderen veroorzaakt en in stand gehouden door de genderstereotypen van ouders. Als ouders meer traditionele ideeën hebben over genderrollen, dan zijn zij meer geneigd gender gedifferentieerde opvoedingsstrategieën toe te passen die deze genderverschillen in gedrag versterken (Endendijk et al., 2017). Volgens de sociaal leren theorie (Bandura, 1977) spelen ouders een voorbeeldrol voor genderstereotypen via hun gedrag, beroep en interesses. Kinderen nemen genderstereotiep gedrag en interesses over van ouders met hetzelfde geslacht.

Genderstereotypen kunnen op verschillende manieren naar voren komen tijdens de opvoeding, namelijk via de rolverdeling tussen vaders en moeders, via de expliciete genderstereotypen van ouders of via genderstereotiep gedrag van ouders. Uit onderzoek is gebleken dat ouders in de opvoeding van hun kinderen jongens en meisjes anders behandelen (Chaplin et al., 2005; Lytton & Romney, 1991; Martin & Ross, 2005). Ouders kopen bijvoorbeeld genderspecifiek speelgoed of kleden kinderen in genderspecifieke kleuren (Wood, Desmarais, & Gugula, 2002; Hassett, Siebert, & Wallen, 2008). Ook spelen ouders op een andere manier met jongens en meisjes (Culp, Cook, & Housley, 1983). Jongens worden bijvoorbeeld vaker gestraft voor het tonen van boosheid dan meisjes (Klimes-Dougan et al., 2007). Kinderen kunnen ook op andere manieren aan genderstereotypen blootgesteld worden,

zoals op school, door de televisie en door sociale media (Russell & Tyler, 2002; Freeman, 2007).

1.1.1 Impliciete- en expliciete genderstereotypen

Genderstereotypen zijn onder te verdelen in impliciete- en expliciete genderstereotypen (Endendijk et al., 2013). Impliciete genderstereotypen zijn de onbewuste ideeën en verwachtingen over het gedrag van mannen en vrouwen. Expliciete genderstereotypen zijn de uitgesproken en bewuste ideeën en verwachtingen over het gedrag van mannen en vrouwen (Endendijk, Derks, & Mesman, 2018). Deze beide vormen van genderstereotypen werken bijvoorbeeld door in de opvoeding, door uitgesproken meningen aan kinderen mee te geven of door onbewust genderspecifieke activiteiten en speelgoed aan te bieden (Wood, Desmarais, & Gugula, 2002). Deze genderstereotypen hebben ook invloed op het gedrag van mensen door middel van uitgesproken en onuitgesproken voorkeuren voor mannen of vrouwen in bepaalde beroepen en posities (Rudman & Killianski, 2000). Onderzoek heeft bijvoorbeeld aangetoond dat zowel mannen als vrouwen een voorkeur hebben voor mannelijke bazen (Randstad Werkmonitor Onderzoek, 2016; Kien Onderzoek, 2018).

Uit onderzoek is gebleken dat mannen sterkere expliciete genderstereotypen laten zien dan vrouwen, terwijl impliciete genderstereotypen vergelijkbaar zijn voor mannen en vrouwen (Banaji & Greenwald, 1995; Rudman & Glick, 2001; Rudman & Killianski, 2000). Andere studies vonden dat vrouwen iets sterkere impliciete genderstereotypen lieten zien (Nosek, Banaji, & Greenwald, 2002). Moeders hebben over het algemeen een minder traditionele, stereotiepe houding tegenover gender in vergelijking met vaders (Tenenbaum & Leaper, 2002; Blakemore & Hill, 2008).

1.2 Gender non-conform gedrag

Genderstereotypen van ouders kunnen zich ook uiten in hun houding ten opzichte van gender non-conform gedrag. Gender non-conform gedrag wordt gedefinieerd als gedragingen, gevoelens en expressies van een persoon die niet overeenkomen met traditionele, genderstereotiepe gedragingen die te verwachten zijn bij het geslacht dat hen toegeschreven is bij de geboorte (Twisk, Cense, Vijlbrief, Felten, & Emme, 2017). Mannen schikken zich bijvoorbeeld voornamelijk naar mannelijke stereotyperingen, zoals dominant gedrag en het spelen van voetbal. Vrouwen schikken zich vaker naar vrouwelijke stereotyperingen, zoals zachtaardig en passief gedrag en het tonen van interesse in make-up en winkelen (Twisk, et al.,

2017). Gender non-conform gedrag houdt in dat iemand zich niet schikt naar deze genderstereotypen of sociale verwachtingen en normen (Wofford, 2017), ook wel counterstereotiep gedrag genoemd (Twisk et al., 2017). Dit zijn bijvoorbeeld mannen die aan ballet doen of vrouwen die het beroep timmervrouw uitoefenen. Ondanks de heersende vrijheid op het gebied van identiteitsexpressie in Nederland ervaren nog veel jongens en meisjes druk als het gaat om stereotypische mannelijkheid en vrouwelijkheid (Cense & Oostrik, 2015; Felten, Janssens & Brants, 2009).

Transfobie is de emotionele afkeer voor individuen die niet conformeren naar de gender verwachtingen van de samenleving (Weinberg, 1972). Het is bijvoorbeeld een afkeer voor mannelijke vrouwen of vrouwelijke mannen (Hill & Willoughby, 2005). Deze afkeer komt voort uit de culturele ideologie dat gender non-conformiteit negatief is. Transfobie versterkt de negatieve beoordeling van mensen die zich niet schikken naar genderstereotypen. Ouders van kinderen die zich gender non-conform gedragen worden geconfronteerd met speciale uitdagingen (Hill & Menvielle, 2009). Ouders zijn het bijvoorbeeld niet eens met het gedrag van het kind of accepteren de wensen van hun kind juist wel maar zijn bang voor de reacties van de omgeving. Kinderen zouden namelijk het doelwit kunnen worden van pesten en/of geweld (Hill, Menvielle, Sica, & Johnson, 2010). De acceptatie van gender non-conform gedrag door ouders is belangrijk voor de gezonde ontwikkeling van het kind. Acceptatie en steun voor gender non-conform gedrag kan bijdragen aan de ontwikkeling tot autonome en gelukkige volwassenen (Wren, 2002). Hierbij is het van belang dat onvoorwaardelijke liefde van de ouders centraal staat (Wren, 2002).

1.3 Zelfwaardering

Zelfwaardering wordt gedefinieerd als de algemene evaluatie die een individu aan zijn/haar eigen waarde als persoon geeft (Steiger, Allemand, Robins, & Fend, 2014). Zelfwaardering is belangrijk voor persoonlijke, academische en economische uitkomsten in het leven. Een hoge zelfwaardering is bijvoorbeeld een voorspeller voor betere romantische relaties, betere prestaties op het werk en hogere academische prestaties (Judge & Bono, 2001; Marsh & Craven, 2006; Murray, 2005). Een lage zelfwaardering is echter een voorspeller voor negatieve uitkomsten, zoals delinquent gedrag, verlaagde lichamelijke en mentale gezondheid en een lagere sociaaleconomische status (Donnellan, Trzesniewski, Robins, Moffitt, & Caspi, 2005; Orth, Robins, & Widaman, 2012; Trzesniewski, Donnellan, Moffitt, Robins, Poulton, & Caspi, 2006; Zimmerman, Copeland, Shope, & Dielman, 1997). Een lage zelfwaardering is vooral tijdens de adolescentie een risicofactor voor negatieve uitkomsten in

belangrijke domeinen van het leven (Erol & Orth, 2011). Een lage zelfwaardering tijdens de adolescentie is een voorspeller voor antisociaal gedrag, eetstoornissen, depressie en gedachten over zelfmoord (Donnellan, et al., 2005; Orth, Robins, & Roberts, 2008). Kortom, de zelfwaardering tijdens de adolescentie is van belang voor belangrijke levensuitkomsten (Erol & Orth, 2011).

1.3.1 Zelfwaardering en geslacht

Het is mogelijk dat mannen en vrouwen verschillen vertonen op het gebied van zelfwaardering. In de literatuur is echter geen overeenstemming gevonden over de relatie tussen gender en zelfwaardering. Sommige studies suggereren dat vrouwen een hogere mate van zelfwaardering hebben dan mannen (Connell, Spencer, & Aber, 1994; Ma & Leung, 1991), terwijl andere studies juist suggereren dat mannen een hogere mate van zelfwaardering hebben (Allgood-Merten & Stockard, 1991; Feather, 1991; Fertman & Chubb, 1992). Een aantal studies vond juist helemaal geen verschil tussen mannen en vrouwen op het gebied van zelfwaardering (Greene & Wheatley, 1992; Simpson, Gangestad, & Lerma, 1990). Een meta-analyse naar genderverschillen op het gebied van zelfwaardering vond dat mannen echter wel een hogere zelfwaardering hebben dan vrouwen (Kling, Hyde, Showers, & Buswell, 1999). Een aantal recentere studies vonden dat mannen ook tijdens de adolescentie een hogere zelfwaardering hebben dan vrouwen (McMullin & Cairney, 2004; Robins, Trzesniewski, Tracy, Gosling, & Potter, 2002; Twenge & Campbell, 2001).

1.4 Genderidentiteit

Genderstereotypen leiden ertoe dat er andere verwachtingen zijn voor jongens en meisje en dat zij anders behandeld worden (Chaplin et al., 2005; Lytton & Romney, 1991; Martin & Ross, 2005; Russell & Tyler, 2002; Freeman, 2007). Van jongens wordt bijvoorbeeld verwacht dat zij stoer, macho en sterk zijn terwijl van meisjes wordt verwacht dat zij rustig, netjes en lief zijn. Als kinderen zich niet in deze genderstereotypen kunnen vinden dan kan dit misschien leiden tot een lagere zelfwaardering. Zachtaardige jongens zouden bijvoorbeeld het gevoel kunnen krijgen dat zij niet in het verwachte normenkader vallen en niet 'normaal' zijn. Dit verlaagde zelfbeeld heeft veel negatieve levensuitkomsten (Donnellan, Trzesniewski, Robins, Moffitt, & Caspi, 2005; Orth, Robins, & Widaman, 2012; Trzesniewski, Donnellan, Moffitt, Robins, Poulton, & Caspi, 2006; Zimmerman, Copeland, Shope, & Dielman, 1997). Of kinderen zich kunnen vinden in maatschappelijke genderstereotypen die horen bij hun geslacht maakt onderdeel uit van hun genderidentiteit. De genderidentiteit van een persoon refereert naar het interne gevoel dat een persoon heeft over

de eigen gender en dit gevoel van gender kan anders zijn dan het geslacht die bij de geboorte aan de persoon is toegewezen (Lev, 2004). Het ontwikkelen van de identiteit is volgens Erikson (1950; 1968) een belangrijk en primair onderdeel van de transitie naar volwassenheid. Identiteit helpt bij het maken van belangrijke beslissingen die van invloed zijn op het latere volwassen leven. Dit zijn bijvoorbeeld beslissingen met betrekking tot het kiezen van een geschikte partner, het kiezen van de juiste carrière loopbaan en beslissingen over hoe de opvoeding er uit moet komen te zien (Fadjukoff, Kokko, & Pulkkinen, 2005). Een goed ontwikkeld gevoel van identiteit wordt geassocieerd met een hoge zelfwaardering (Bussey, 2011), positieve relaties (Zimmer-Gembeck & Petherick, 2006) en minder internaliserende en externaliserende gedragsproblemen (Schwartz, 2007).

Het ontwikkelen van de genderidentiteit is een belangrijk onderdeel van de identiteitsontwikkeling, het is namelijk geassocieerd met hoe iemand de wereld ziet, hoe iemand behandeld wordt en hoe iemand anderen behandelt. Het geslacht dat iemand toegewezen heeft gekregen heeft invloed op de manier van opvoeding, de kansen die iemand aangeboden krijgt en de reacties die men heeft op bepaalde hobby's, interesses en speelstijl. Als gevolg hiervan kunnen er verschillen ontstaan tussen jongens en meisjes op het gebied van bijvoorbeeld voorkeur voor speelgoed, beroepen en activiteiten (Berenbaum, Martin, Hanish, Briggs, & Fabes, 2007; Konrad, Corrigan, Lieb, & Ritchie, 2000, Mchale, Kim, Dotterer, Crouter, & Booth, 2009).

1.4.1 Ervaren druk op de genderidentiteit

Jongens en meisjes worden al vanaf de geboorte anders behandeld op basis van hun geslacht. Onderzoek laat zien dat ouders al gedifferentieerde verwachtingen van hun zoons en dochters hebben binnen de eerste 24 uur na de geboorte van hun kind (Witt, 1997; Rubin, Provenzano, & Luria, 1974). Vanaf het moment dat kinderen geboren worden behandelen ouders hun zoons en dochters anders, zij worden gekleed in genderspecifieke kleuren, krijgen genderspecifiek speelgoed en er wordt gender-comform gedrag van hen verwacht (De Groof, Vantighem, Van Houtte, & Laevers, 2015). Uit het onderzoek van Freeman (2007) is gebleken dat de steun, die kinderen verwachtten te ontvangen van ouders voor gender non-conform gedrag, niet overeenkomt met de steun die ouders daadwerkelijk aangeven te willen geven. Van de meisjes verwachtte 20- tot 40% dat hun ouders gender non-conform gedrag zouden accepteren en van de jongens verwachtte 9- tot 36% acceptatie van ouders. Ouders gaven echter aan tussen de 64- en 100% van de gevallen het gender non-conforme gedrag van hun kinderen te accepteren. Kinderen verwachtten de minste steun van vaders (Freeman,

2007). In de maatschappij heerst er ook een grote druk op kinderen en volwassenen om zich gender-conform te gedragen (De Groof et al., 2015). Uit onderzoek is gebleken dat jongens een sterkere druk tot genderconformiteit ervaren dan meisjes (Egan & Perry, 2001, Vantiegheem & Van Houtte, 2015), omdat er een strakker normenkader heerst voor jongens dan voor meisjes. De moderne maatschappij accepteert meisjes die broeken dragen en ambitieus zijn al vaker wel, maar heeft bijvoorbeeld nog moeite met jongens die hun emoties tonen (De Groof et al., 2015). Jongens die niet dominant, luidruchtig en macho zijn kunnen het doelwit worden van pesten, het gevoel krijgen dat ze niet ‘normaal’ zijn en zich daarom gaan schamen (Pollack, 2002). Dit zorgt ervoor dat jongens zich emotioneel niet durven te uiten, omdat ze anders bestempeld worden als ‘vrouwelijk’ (Frawley, 2005). Ervaren druk op de genderidentiteit heeft gevolgen voor de mentale gezondheid van kinderen (Egan & Perry, 2001). Kinderen kunnen het gevoel krijgen dat er niet onvoorwaardelijk van hen gehouden wordt en dat zij aan genderspecifieke verwachtingen moeten voldoen om liefde en acceptatie van anderen te krijgen (Egan & Perry, 2001). Voorwaardelijke liefde en steun leiden tot een lage zelfwaardering en depressie (Harter, 1998).

Ervaren druk op de genderidentiteit komt mogelijk voort uit genderstereotypen van ouders (Freeman, 2007) en de maatschappij (De Groof et al., 2015). Deze ervaren druk op de genderidentiteit kan ertoe leiden dat kinderen een lage zelfwaardering of andere gedragsproblemen ontwikkelen (Egan & Perry, 2001). Ervaren druk op de genderidentiteit zou dus een mediërende rol kunnen spelen tussen genderstereotypen en de zelfwaardering.

1.5 Huidige onderzoek

Het huidige onderzoek tracht te onderzoeken of de expliciete genderstereotypen van ouders een voorspeller zijn voor de zelfwaardering van hun kinderen tussen de 12 en 14 jaar. Verder wordt getracht te onderzoeken of de houding van ouders ten opzichte van gender non-conform gedrag van hun kinderen een voorspeller is voor de zelfwaardering van hun kinderen. De volgende onderzoeksvraag is daarom opgesteld:

“Zijn expliciete genderstereotypen van ouders en de houding van ouders ten opzichte van gender non-conform gedrag voorspellers voor de zelfwaardering van hun kinderen (12-14 jaar)?”

Aan de hand van het theoretische kader zijn vier hypothesen opgesteld: (1) Jongens hebben een hogere gemiddelde zelfwaardering dan meisjes, (2) expliciete genderstereotypen van ouders zijn een voorspeller voor een lagere zelfwaardering van kinderen, (3) een

negatieve houding van ouders ten opzichte van gender non-conform gedrag is een voorspeller voor een lagere zelfwaardering van kinderen en (4) de ervaren druk op de genderidentiteit heeft een mediërende rol in de relatie tussen de genderstereotypen van ouders en de zelfwaardering van hun kinderen.

2. Methode

2.1 Steekproef

Dit onderzoek maakt gebruik van de data van het lopende project *Blik op de Toekomst*. Het project *Blik op de Toekomst* is van de Universiteit Leiden en staat onder leiding van Prof. Dr. Judi Mesman. *Blik op de Toekomst* heeft gezinnen geworven via de gemeentelijke basis administratie van West Nederland. De inclusiecriteria om als gezin deel te kunnen nemen aan het onderzoek waren (1) beheersing van de Nederlandse taal, (2) binnen Nederland zijn opgegroeid, (3) behoren tot de Nederlandse culturele groep, (4) opgegroeid zijn met en opgevoed zijn door twee biologische ouders, (5) ouders wonen op hetzelfde adres en (6) geen gezinsleden met een ernstige verstandelijke of lichamelijke beperking. Alle gezinnen ($N = 100$) bestonden uit een vader ($M_{leeftijd} = 43,1$, $SD = 4,1$), een moeder ($M_{leeftijd} = 45,7$, $SD = 3,3$) en minimaal twee kinderen ($M_{oudste\ kind} = 14,4$, $SD = 1,2$; $M_{jongste\ kind} = 12,0$, $SD = 0,2$). Voor dit onderzoek ligt de focus op het jongste kind. Het jongste kind heeft namelijk zowel de vragenlijst over zelfwaardering als de vragenlijst over ervaren druk op de genderidentiteit ingevuld. De deelnemende ouders hadden verschillende opleidingsniveaus afgerond. Voor de analyses is onderscheid gemaakt tussen hoog-, (moeders: 54%, vaders: 49%) midden- (moeders: 36%, vaders: 29%) en laagopgeleide ouders (moeders: 6%, vaders: 15%). Ouders konden zichzelf in één van acht categorieën plaatsen op basis van hun hoogst voltooide opleiding. De eerste vier categorieën zijn de laagopgeleide ouders, de volgende twee categorieën zijn de midden opgeleide ouders en de laatste twee categorieën zijn de hoogopgeleide ouders. De deelnemende kinderen zaten op zowel basis- ($N = 85$) als middelbare scholen ($N = 15$). De totale tijdsbesteding van de gezinsleden voor de huisbezoeken was ongeveer twee uur. Alle gezinnen ontvingen als dank voor deelname aan het onderzoek een vergoeding van €20 aan bol.com bonnen per deelnemend gezinslid en maakten kans op het winnen van een iPad.

2.2 Procedure

De gezinnen die aan de inclusiecriteria voldeden werden een brief gestuurd met informatie over het onderzoek en een antwoordkaart waarin zij konden aangeven of zij mee

wilden doen aan het onderzoek. Als gezinnen na de eerste brief nog niet hadden gereageerd werd een herinneringsbrief verstuurd. Gezinnen die aangaven mee te willen doen aan het onderzoek kregen een screeningsvragenlijst opgestuurd om te zien of zij voldeden aan de inclusiecriteria. Als dit het geval was dan werden de gezinnen opgebeld om een afspraak te maken voor het huisbezoek.

De deelnemende gezinnen werden eerst gevraagd van tevoren een aantal vragenlijsten in te vullen. De ouder vragenlijsten bevatten items met betrekking tot onder andere genderstereotypen en hun houding ten opzichte van gender non-conform gedrag. De kind vragenlijst bevatte onder andere items met betrekking tot de zelfwaardering van het kind. Na het invullen van de vragenlijsten werden de gezinnen thuis bezocht door twee onderzoekers. Tijdens het huisbezoek zijn meerdere vragenlijsten, computertaken en observaties afgenomen (zie Tabel 1).

Tabel

1.

Onderzoekstaken tijdens de huisbezoeken.

Jongste kind	Oudste kind	Moeder	Vader
- Kort interview over school.	- Televisietaak met beide ouders en jongste kind.	- Vraag- en antwoordspel met jongste kind.	- Vraag- en antwoordspel met jongste kind.
- Vragenlijst genderidentiteit.	- Twee beroepentaken (iPad).	- Discussietaak met jongste kind.	- Discussietaak met jongste kind.
- Twee beroepentaken (iPad).	- Vraag- en antwoordspel met beide ouders.	- Discussietaak met jongste kind.	- Discussietaak met jongste kind.
- Vraag- en antwoordspel met beide ouders.	- Discussietaak met beide ouders.	- Bouwtaak met jongste kind.	- Bouwtaak met jongste kind.
- Discussietaak met beide ouders.	- Bouwtaak met beide ouders.	- Televisietaak met beide kinderen en vader.	- Televisietaak met beide kinderen en moeder.
- Bouwtaak met beide ouders.	- Televisietaak met beide ouders en oudste kind.	- Twee computertaken.	- Twee computertaken.
- Televisietaak met beide ouders en oudste kind.	- Twee computertaken.	- Ouder vragenlijst.	- Ouder vragenlijst.

2.3 Meetinstrumenten

2.3.1 Genderstereotypen

De expliciete genderstereotypen van ouders werden gemeten aan de hand van een oudervragenlijst met 19 items op het gebied van genderstereotypen binnen de opvoeding. Deze items zijn vertaald vanuit de Child-Rearing Sex-Role Attitude Scale (CRSRAS; Burge, 1981), en aangepast aan de leeftijd van het jongste kind. De originele versie van de CRSRAS

was ontwikkeld voor ouders van peuters en kleuters. Voor dit onderzoek is het instrument aangepast voor kinderen van 12 jaar oud. De items werden gemeten aan de hand van een 5-punt Likert schaal, waarbij 1 = helemaal mee oneens en 5 = helemaal mee eens weergeeft. Een voorbeeld item van deze sub-schaal is “Ik zou liever zien dat mijn dochter in de zorg werkt en mijn zoon in de techniek dan andersom.” De interne consistentie van de schaal is vrij hoog met een Cronbach’s alpha van 0,80 voor moeders en 0,76 voor vaders.

2.3.2 Houding ten opzichte van gender non-conform gedrag

De houding van ouders ten opzichte van gender non-conform gedrag van hun kinderen werd gemeten aan de hand van een oudervragenlijst, waarin vijf stellingen waren verwerkt over mensen die zich niet gender conform gedragen. Deze items zijn gebaseerd op de Genderism and Transphobia Scale – Revised (Tebbe, Moradi, Ege, & Tracey, 2014). De items werden gemeten aan de hand van een 7-punt Likert schaal, waarbij 1 = sterk oneens en 7 = sterk mee eens weergeeft. Een voorbeeld item van deze stellingen is “Vrouwen die zich mannelijk gedragen zouden zich moeten schamen”. De interne consistentie van de schaal is redelijk hoog met een Cronbach’s alpha van 0,75 voor moeders en 0,79 voor vaders.

2.3.3 Zelfwaardering

De zelfwaardering van het jongste kind werd gemeten aan de hand van een vragenlijst die voor het plaatsvinden van de huisbezoeken al werd ingevuld. Deze vragenlijst bevatte vertaalde items van de Self-Perception Profile for Children – Global Self-Worth subscale (Harter, 1985; 2012). Dit was een ‘forced-choice’ vragenlijst met tien items. De kinderen moesten bij twee stellingen kiezen welke stelling het beste bij hen past met de antwoordmogelijkheden ‘Past heel erg bij mij’ of ‘Past een beetje bij mij’. Een voorbeeld item is “Sommige jongeren zijn vaak teleurgesteld over zichzelf - Andere jongeren zijn tevreden met zichzelf.” De interne consistentie van de schaal is vrij hoog met een Cronbach’s alpha van 0,81.

2.3.4 Ervaren druk op de genderidentiteit

De ervaren druk op de genderidentiteit van het jongste kind werd gemeten aan de hand van de identiteit vragenlijst, waarin elf items verwerkt waren over ervaren druk. Deze vragenlijst bevatte vertaalde items van de Multi-dimensional gender identity measure (Egan & Perry, 2001; Dinella, Fulcher, & Weisgram, 2014). Een voorbeeld item is “Als andere jongens zeggen dat ik me als een meisje gedraag vind ik dat heel vervelend”. De interne consistentie van de schaal is laag met een Cronbach’s alpha van 0,41. Als de items 17, 18, 19 en 20 buiten de betrouwbaarheidsanalyse worden gehouden verbetert de Cronbach’s alpha naar 0.54 (Item

17: “Ik zou het vervelend vinden als ik meer bij de jongens/meisjes dan bij de meisjes/jongens zou horen.”, item 18: “Als andere meisjes/jongens zeggen dat ik me als een jongen/meisje gedraag vind ik dat heel vervelend.”, item 19: “Ik denk dat mijn ouders het vervelend zouden vinden als ik later een baan zou willen die ze meer iets voor jongens/meisjes vinden.” en item 20: “Ik denk dat mijn ouders het prima zouden vinden als ik zou leren om met gereedschap om te leren gaan.”). Het verwijderen van andere items verbetert de Cronbach’s alpha niet verder. Met de overgebleven zeven items is besloten de verdere analyses uit te voeren.

2.4 Analyses

2.4.1 Statistische toetsen

Om te toetsen of er verschillen bestaan in de mate van zelfwaardering tussen jongens en meisjes is een onafhankelijke t-toets uitgevoerd. De onafhankelijke variabele is geslacht en de afhankelijke variabele is de zelfwaardering van het jongste kind.

Om te toetsen of de expliciete genderstereotypen van ouders een voorspeller zijn voor de zelfwaardering van kinderen is er een multiële regressie analyse uitgevoerd, waarbij de expliciete genderstereotypen van vaders en moeders de onafhankelijke variabelen waren en de zelfwaardering van het jongste kind de afhankelijke variabele. Om te toetsen of de houding van ouders ten opzichte van gender non-conform gedrag een voorspeller is voor de zelfwaardering van kinderen is er nog een multiële regressie analyse uitgevoerd, waarbij de houding ten opzichte van gender non-conform gedrag van vaders en moeders de onafhankelijke variabele waren en de zelfwaardering van het jongste kind de afhankelijke variabele.

Om te toetsen of er sprake is van een mediërende rol van ervaren druk op de genderidentiteit van het jongste kind op de bovengenoemde relaties, zijn twee mediatie analyses uitgevoerd. Een mediatie analyse bestaat uit vier stappen die apart voor de twee onafhankelijke variabelen is doorlopen. De eerste stap van de mediatie analyse bestaat uit twee multiële regressie analyses om te zien of de onafhankelijke variabelen gerelateerd zijn aan de afhankelijke variabele. De onafhankelijke variabelen zijn in dit onderzoek de expliciete genderstereotypen van moeders en vaders en de houding van moeders en vaders ten opzichte van gender non-conform gedrag. De afhankelijke variabele is de zelfwaardering van de kinderen. De tweede stap van de mediatie analyse bestaat uit nog twee multiële regressie analyses, maar ditmaal om te zien of de onafhankelijke variabelen gerelateerd zijn aan de mediator. De onafhankelijke variabelen zijn de genderstereotypen van moeders en vaders en de houding van moeders en vaders ten opzichte van gender non-conform gedrag. De mediator

is de ervaren druk op de genderidentiteit van het kind. De derde en vierde stap van de mediatie analyse bestaan uit een multiële regressie analyse om te zien of de mediator gerelateerd is aan de afhankelijke variabele en of de relatie tussen de onafhankelijke variabelen en de afhankelijke variabele verdwijnt als er rekening gehouden wordt met het effect van de mediator. De onafhankelijke variabelen zijn de genderstereotypen van moeders en vaders, de houding van moeders en vaders ten opzichte van gender non-conform gedrag en de ervaren druk op de genderidentiteit van de kinderen. De afhankelijke variabele is de zelfwaardering van de kinderen. Als de onafhankelijke variabelen niet meer gerelateerd zijn aan de afhankelijke variabele na het controleren voor de mediator, dan is er sprake van een complete mediatie. Als het effect van de onafhankelijke variabelen drastisch is afgenomen na het controleren voor de mediator, dan is er sprake van een partiele mediatie.

3. Resultaten

3.1 Data-inspectie

3.1.1 Uitbijters en missende waarden

Uit de analyses is gebleken dat sommige items van de vragenlijsten over zelfwaardering en ervaren druk op de genderidentiteit niet ingevuld waren door een aantal kinderen. Zij hebben de vragenlijst wel ingevuld, maar hebben sommige items bewust of onbewust overgeslagen. Dit heeft ertoe geleid dat voor zowel de zelfwaardering van het jongste kind en voor de ervaren druk op de genderidentiteit van het jongste kind een aantal missende waarden gevonden waren. Als er een totaalscore voor deze items werd berekend bleek er voor zelfwaardering 25 missende waarden te zijn en voor de ervaren druk op de genderidentiteit zes missende waarden. Daarom is ervoor gekozen om een gemiddelde score voor deze items te berekenen, zodat de steekproef niet kleiner werd ($N = 100$). Voor de andere variabelen zijn geen missende waarden gevonden.

Naast missende waarden is er ook gekeken naar eventuele univariate uitbijters in de data en normaliteit van de verdelingen door naar normale q-q plots te kijken van de verschillende numerieke variabelen. Voor alle variabelen was er sprake van normaliteit, omdat de punten evenredig langs de lijn lagen. Er was geen sprake van univariate uitbijters die de normaliteit van de verdeling verstoorden. Aan de hand van spreidingsdiagrammen was er gekeken of er eventuele bivariate uitbijters in de data aanwezig waren. De spreidingsdiagrammen zijn uitgedraaid voor de volgende combinaties van variabelen: (1) expliciete genderstereotypen van moeders en de zelfwaardering van het jongste kind, (2)

expliciete genderstereotypen van vaders en de zelfwaardering van het jongste kind, (3) de houding van moeders ten opzichte van gender non-conform gedrag en de zelfwaardering van het jongste kind, (4) de houding van vaders ten opzichte van gender non-conform gedrag en de zelfwaardering van het jongste kind en (5) de ervaren druk op de genderidentiteit van het jongste kind en de zelfwaardering van het jongste kind. De spreidingsdiagrammen laten allemaal zien dat de punten evenredig rond de regressielijn verdeeld zijn, dus er is geen sprake van bivariate uitbijters.

3.1.2 Beschrijvende statistiek

Om te toetsen of er een verband was tussen de onafhankelijke variabelen zijn er correlaties berekend. Tussen de expliciete genderstereotypen van moeders en vaders was een significante positieve correlatie gevonden ($r = ,26$, $p = ,010$). Dit betekent dat als moeders meer expliciete genderstereotypen laten zien vaders vaak ook meer expliciete genderstereotypen laten zien. Er is echter wel sprake van een zwakke samenhang, dus dit is niet altijd het geval. Tussen de houding ten opzichte van gender non-conform gedrag van moeders en vaders was ook een significante positieve correlatie gevonden ($r = ,21$, $p = ,033$). Er is echter weer sprake van een zwakke samenhang. Tussen de onafhankelijke variabelen expliciete genderstereotypen en houding ten opzichte van gender non-conform gedrag was voor zowel vaders als moeders geen significante correlatie gevonden. Meer expliciete genderstereotypen voor zowel moeders als vaders betekende dus niet ook meteen dat moeders en vaders een negatieve houding hadden ten opzichte van gender non-conform gedrag.

Tabel

1

Beschrijvende statistiek (N = 100)

	<i>Gemiddelde</i>	<i>St. Deviatie</i>	<i>Minimum</i>	<i>Maximum</i>
Demografische variabelen				
Leeftijd jongste kind	13,77	,17	11	12
Leeftijd moeders	45,69	3,31	38	55
Leeftijd vaders	47,91	4,09	37	61
Meetinstrumenten				
Expliciete genderstereotypen				
Moeders	1,97	,39	1,32	3
Vaders	2,22	,49	1,26	3,37
Houding t.o.v. gender non-conform gedrag				
Moeders	1,77	,73	1	4,20

Vaders	2,35	,98	1	5,40
Zelfwaardering				
Jongste kind	5,01	,42	3,75	7
Ervaren druk				
Genderidentiteit				
Jongste kind	3,76	,44	2,62	4,95

3.2 Zelfwaardering: Verschillen tussen jongens en meisjes

Om te toetsen of er verschillen bestaan in de mate van zelfwaardering tussen jongens en meisjes is een onafhankelijke t-toets uitgevoerd. Uit de resultaten bleek dat jongens ($M = 4,99$; $SD = ,24$) gemiddeld een iets lagere zelfwaardering hadden dan meisjes ($M = 5,03$; $SD = ,54$), maar dit verschil was niet significant: $t(98) = -,54$; $p = ,592$. Jongens en meisjes vertonen dus geen verschillen op het gebied van zelfwaardering. Hypothese 1 wordt dus niet door de data bevestigd.

3.3 Zelfwaardering: Expliciete genderstereotypen van ouders

Om te toetsen of expliciete genderstereotypen van ouders voorspellers zijn voor de zelfwaardering van hun kinderen is een multiële regressie analyse uitgevoerd. Uit de resultaten is gebleken dat expliciete genderstereotypen van ouders geen significante voorspellers zijn voor de zelfwaardering van hun kinderen (zie Tabel 2). Hypothese 2 wordt dus niet door de data bevestigd.

De expliciete genderstereotypen van moeders zijn wel bijna een significante voorspeller voor een lagere zelfwaardering van de kinderen ($p = ,091$). Er is een marginaal significant effect gevonden in de verwachte richting voor de expliciete genderstereotypen van moeders.

Tabel

2

Resultaten multiële regressie van expliciete genderstereotypen en zelfwaardering

	β	R^2	$F(df)$	p
Expliciete genderstereotypen van moeders	,177	,031	1,556 (2, 98)	,091
Expliciete genderstereotypen van vaders	-,001	,031	1,556 (2, 98)	,992

3.4 Zelfwaardering: Houding van ouders ten opzichte van gender non-conform gedrag

Om te toetsen of de houding van ouders ten opzichte van gender non-conform gedrag een voorspeller is voor de zelfwaardering van hun kinderen is een multiële regressie analyse uitgevoerd. Uit de resultaten is gebleken dat de houding van ouders ten opzichte van gender

non-conform gedrag geen significante voorspeller is voor de zelfwaardering van hun kinderen (zie Tabel 3). Hypothese 3 wordt dus niet door de data bevestigd.

Tabel 3
Resultaten multiële regressie van houding t.o.v. gender non-conform gedrag en zelfwaardering

	β	R^2	$F(df)$	p
Houding van moeders t.o.v. gender non-conform gedrag	,013	,005	,246 (2, 97)	,899
Houding van vaders t.o.v. gender non-conform gedrag	-,073	,005	,246 (2, 97)	,485

3.5 Zelfwaardering: Ervaren druk op genderidentiteit als mediator

Om te toetsen of ervaren druk op de genderidentiteit een mediator was in het verband tussen zowel expliciete genderstereotypen van ouders en de zelfwaardering van hun kinderen, als tussen de houding van ouders ten opzichte van gender non-conform gedrag en de zelfwaardering van hun kinderen, zijn twee mediatie analyses uitgevoerd.

De eerste stap van de mediatie analyse bestaat uit twee multiële regressie analyses om te zien of de onafhankelijke variabelen voorspellers zijn voor de afhankelijke variabele. Eén multiële regressie toetst of de expliciete genderstereotypen van ouders een voorspeller zijn voor de zelfwaardering van hun kinderen en de andere multiële regressie toetst of de houding van ouders ten opzichte van gender non-conform gedrag een voorspeller is voor de zelfwaardering van hun kinderen. Deze multiële regressie analyses zijn voor hypothese 2 en 3 al uitgevoerd (zie Tabel 2 en 3).

De tweede stap van de mediatie analyse bestaat uit nog twee multiële regressie analyses, maar ditmaal om te zien of de onafhankelijke variabelen voorspellers zijn voor de mediator. Dus of de expliciete genderstereotypen van ouders en de houding van ouders ten opzichte van gender non-conform gedrag voorspellers zijn voor de ervaren druk op de genderidentiteit van hun kinderen. Uit de resultaten is gebleken dat expliciete genderstereotypen van ouders geen significante voorspellers zijn voor de ervaren druk op de genderidentiteit van hun kinderen (zie Tabel 4). Verder is gebleken dat de houding van ouders ten opzichte van gender non-conform gedrag ook geen significante voorspeller is voor de ervaren druk op de genderidentiteit van hun kinderen (zie Tabel 4).

Tabel 4

Stap twee van mediatie analyse met de zelfwaardering van het jongste kind als afhankelijke variabele

	β	R^2	$F(df)$	p
Expliciete genderstereotypen van moeders	,011	,003	,140 (97, 2)	,917
Expliciete genderstereotypen van vaders	,050	,003	,140 (97, 2)	,629
Houding van moeders t.o.v. gender non-conform gedrag	-,096	,010	,466 (97, 2)	,361
Houding van vaders t.o.v. gender non-conform gedrag	-,006	,010	,466 (97, 2)	,958

De derde stap van de mediatie analyse bestaat uit een enkelvoudige regressie analyse om te zien of de mediator een voorspeller is voor de afhankelijke variabele. Dus of de ervaren druk op de genderidentiteit een voorspeller is voor de zelfwaardering van kinderen. Uit de resultaten is gebleken dat ervaren druk op de genderidentiteit geen significante voorspeller is voor de zelfwaardering van kinderen, $F(1, 98) = 1,261$, $p = ,264$, $R^2 = ,013$, en $\beta = -,113$, $p = ,264$.

De vierde stap van de mediatie analyse bestaat uit een multiële regressie analyse om te zien of de relatie tussen de onafhankelijke- en de afhankelijke variabelen verdwijnt als er rekening gehouden wordt met het effect van de mediator. Zoals in stap twee al is aangetoond, was er geen significante relatie tussen de onafhankelijke- en de afhankelijke variabelen gevonden. Het toevoegen van de mediator kan er dus niet voor zorgen dat dit effect verdwijnt, omdat er geen effect was. Ervaren druk op de genderidentiteit is dus geen mediator voor de relatie tussen expliciete genderstereotypen van ouders en de houding van ouders ten opzichte van gender non-conform gedrag en de zelfwaardering van hun kinderen. Hypothese 4 wordt dus niet door de data bevestigd.

4. Discussie

In deze studie is onderzocht of expliciete genderstereotypen van ouders en de houding van ouders ten opzichte van gender non-conform gedrag voorspellers zijn voor de zelfwaardering van hun kinderen. Ook is onderzocht of de ervaren druk op de genderidentiteit

van het kind een mediator is in deze relatie. Er zijn echter geen significante verbanden gevonden. Expliciete genderstereotypen van ouders en de houding van ouders ten opzichte van gender non-conform gedrag zijn op basis van deze resultaten geen voorspellers voor de zelfwaardering van kinderen gebleken. Alleen de expliciete genderstereotypen van moeders hadden een marginaal positief significant effect op de zelfwaardering van kinderen. De ervaren druk op de genderidentiteit bleek geen mediator te zijn in de relatie tussen de expliciete genderstereotypen van ouders en de zelfwaardering van kinderen en ook niet in de relatie tussen de houding van ouders ten opzichte van gender non-conform gedrag en de zelfwaardering van kinderen.

4.1 Verklaringen en beperkingen

Op basis van de bevindingen van een meta-analyse was het de verwachting dat jongens een hogere gemiddelde zelfwaardering zouden hebben dan meisjes (Kling, Hyde, Showers, & Buswell, 1999). Uit de resultaten van dit onderzoek is echter gebleken dat er geen significant verschil is tussen jongens en meisjes op het gebied van zelfwaardering. Uit eerder onderzoek is gebleken dat de bevindingen over deze relatie niet consistent zijn. Sommige studies vonden dat vrouwen een hogere mate van zelfwaardering hadden (Connell, Spencer, 7 Aber, 1994; Ma & Leung, 1991), andere studies vonden dat mannen een hogere mate van zelfwaardering hadden (Allgood-Merten & Stockard, 1991; Feather, 1991; Fertman & Chubb, 1992) en andere studies vonden geen verschil tussen mannen en vrouwen (Greene & Wheatley, 1992; Simpson, Gangestad, & Lerma, 1990). De bevindingen van dit onderzoek zijn consistent met de bevindingen van de studies die geen verschil vonden tussen mannen en vrouwen op het gebied van zelfwaardering, maar is niet in lijn met de verwachting van dit onderzoek. De eerste hypothese is daarom verworpen. Een mogelijke verklaring voor dit ontbrekende verschil is dat de kinderen uit deze groep nog te jong zijn. Uit de literatuur is naar voren gekomen dat de zelfwaardering van kinderen vooral begint te dalen op de middelbare school en dat deze daling sterker is voor meisjes (Robins, & Trzesniewski, 2005). De kinderen in deze groep zijn gemiddeld 13 jaar oud en zijn dus nog aan het begin van hun middelbare school carrière. Mogelijk zijn in latere jaren, als deze daling in zelfwaardering toeneemt, de verschillen tussen jongens en meisjes wel aanwezig. Het is ook mogelijk dat er daadwerkelijk geen verschil is tussen jongens en meisjes op het gebied van zelfwaardering, maar wegens de inconsistentie van de bevindingen van eerder onderzoek en deze kan dit nog niet worden bevestigd.

Op basis van de bevindingen van een verzameling aan onderzoeken die hebben gekeken naar de genderstereotypen van ouders zijn de tweede en derde hypothesen geformuleerd (Chaplin et al., 2005; Lytton & Romney, 1991; Martin & Ross, 2005; Russell & Tyler, 2002; Freeman, 2007). De tweede verwachting van dit onderzoek was dat de expliciete genderstereotypen van ouders een voorspeller zouden zijn voor een lagere zelfwaardering van hun kinderen. Deze hypothese was verworpen. Een mogelijke verklaring voor het ontbreken van een verband zou kunnen zijn dat deze groep ouders weinig expliciete genderstereotypen lieten zien. Als er weinig ouders waren die expliciete genderstereotypen vertoonden dan verlaagt dat de power van het onderzoek. Een lage statistische power betekent een groter risico op een type I fout. Dit betekent dat we de hypothese ten onrechte verwerpen. Hoe minder sterk het effect is, hoe groter de groep moet zijn om voldoende statistische power te hebben. Expliciete genderstereotypen van moeders bleken wel bijna een positief significante voorspeller te zijn voor de zelfwaardering van hun kinderen. Dit zou verklaard kunnen worden door dat moeders toch nog vaker de primaire opvoeders zijn en zij de kinderen dus vaker zien dan de vaders (Sociaal Cultureel Planbureau, 2011). Kinderen komen dan vaker in contact met de expliciete genderstereotypen van moeders, waardoor deze mogelijk meer invloed hebben op hun zelfwaardering.

Verder was het de verwachting dat een negatieve houding van ouders ten opzichte van gender non-conform gedrag een voorspeller zou zijn voor een lagere zelfwaardering van hun kinderen, maar ook hier is geen significant verband gevonden en is de hypothese verworpen. Een mogelijke verklaring hiervoor zou weer kunnen zijn dat de groep ouders die een negatieve houding ten opzichte van gender non-conform gedrag hadden klein was ($N = 37$). Dit verlaagt de statistische power en verhoogt het risico op een type I fout. Een andere mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat ouders sociaal wenselijke antwoorden geven over hun houding ten opzichte van gender non-conform gedrag. Ten slotte is het mogelijk dat ouders in de vragenlijst wel een negatieve houding ten opzichte van gender non-conform gedrag laten zien, maar dit niet expliciet uiten naar de kinderen toe. De kinderen vertonen mogelijk gender conform gedrag dus de ouders zijn niet negatief naar de kinderen toe over hun gedrag. Vandaar dat kinderen met gender conforme interesses en gedrag zich er mogelijk niet van bewust zijn hoe hun ouders denken over gender non-conform gedrag, omdat dit nooit ter sprake is gekomen. Op deze manier zal de houding van ouders ten opzichte van gender non-conform gedrag de zelfwaardering van de kinderen ook niet beïnvloeden.

Ten slotte was het op basis van de bevindingen van Freeman (2007) en Egan en Perry (2001) de verwachting dat ervaren druk op de genderidentiteit van het kind een mediator zou zijn in de relatie tussen expliciete genderstereotypen van ouders en de zelfwaardering van kinderen en in de relatie tussen de houding van ouders ten opzichte van gender non-conform gedrag en de zelfwaardering van kinderen. Inhoudelijk betekent dit dat de verwachting was dat de genderstereotypen van ouders voorspellers zouden zijn voor de ervaren druk op de genderidentiteit van de kinderen en dat een hogere mate van ervaren druk op de genderidentiteit een voorspeller zou zijn voor een lagere zelfwaardering van de kinderen. De verwachting was dus dat de ervaren druk op de genderidentiteit een mediërende rol zou spelen tussen de genderstereotypen van ouders en de zelfwaardering van kinderen. Uit de resultaten is echter naar voren gekomen dat er geen sprake was van een mediërend verband, dus de laatste hypothese is ook verworpen. De richting van het effect tussen de expliciete genderstereotypen, de ervaren druk op de genderidentiteit en de zelfwaardering van de kinderen was wel in lijn met de verwachtingen maar niet significant. Een mogelijke verklaring voor het ontbreken van een significant effect van het mediatiemodel is dat ervaren druk op de genderidentiteit niet hoog was omdat de meeste kinderen gender conform gedrag vertoonden. De kinderen ervaarden weinig druk op hun genderidentiteit, omdat zij mogelijk al voldeden aan de gendernormen van hun geslacht, vandaar dat de relatie tussen ervaren druk en zelfwaardering niet voldoende getoetst kon worden. Het is echter niet zeker of de kinderen binnen dit onderzoek zich wel of niet gender conform gedragen. Voor vervolgonderzoek is het interessant om de mate van gender conform gedrag van kinderen te toetsen, zodat dit meegenomen kan worden in de interpretatie van de resultaten.

Naast de bovengenoemde verklaringen en beperkingen zijn er nog een aantal andere beperkingen van dit onderzoek te noemen die eventueel van invloed zijn geweest op de resultaten. Het gebruik van zelf-rapportage instrumenten is bijvoorbeeld een methodologische beperking binnen dit onderzoek. Zelf-rapportage instrumenten werden gebruikt om de expliciete genderstereotypen van ouders en de houding van ouders ten opzichte van gender non-conform gedrag te meten. Ouders hebben vragenlijsten ingevuld waarin items verwerkt waren die betrekking hadden op genderstereotypen en gender non-conform gedrag. Het is mogelijk dat ouders sociaal wenselijke antwoorden hebben gegeven op deze items, waardoor er geen betrouwbaar beeld is geschetst van de daadwerkelijke genderstereotypen van de ouders. In vervolgonderzoek is het raadzaam om een sociale wenselijkheidsschaal mee te nemen als controle variabele, zodat er voor sociale wenselijkheid gecontroleerd kan worden.

Een andere mogelijke aanbeveling is het gebruik van andere typen instrumenten. In vervolgonderzoek zouden de onderzoekers bijvoorbeeld gebruik kunnen maken van interviews om de expliciete genderstereotypen en de houding ten opzichte van gender non-conform gedrag van ouders uit te vragen. De onderzoekers kunnen de ouders dan op hun gemak stellen en door de manier van vragen de drang van ouders om sociaal wenselijk te antwoorden verminderen. Een andere mogelijke aanbeveling is het gebruik van een ander construct, namelijk impliciete genderstereotypen in plaats van expliciete genderstereotypen. Impliciete genderstereotypen van ouders zouden gemeten kunnen worden met de Implicit Association Task. Dit is een cognitieve reactietaak op de computer die de impliciete genderstereotypen van ouders toetst. Met dit instrument weten de ouders niet dat de taak over genderstereotypen gaat en is de kans op sociaal wenselijke antwoorden kleiner. Impliciete genderstereotypen van ouders zijn echter wel anders dan expliciete genderstereotypen en hebben mogelijk een andere invloed op de zelfwaardering van kinderen.

Een andere beperking is de relatief kleine steekproef ($N = 100$). Het is mogelijk dat de hypothesen met een grotere steekproef wel aangenomen zouden zijn geworden. Het werven van participanten voor wetenschappelijk onderzoek is echter moeilijk dus een steekproef van 100 ouderparen is al indrukwekkend en heeft een mooie basis geleverd voor vervolgonderzoek. In vervolgonderzoek kunnen onderzoekers proberen een grotere steekproef te werven, door niet alleen in een beperkte omgeving te werven maar in heel Nederland. Om de kosten te beperken kan er eventueel geprobeerd worden om in samenwerking te treden met andere universiteiten in Nederland om op deze manier een groter bereik te hebben voor het werven van participanten.

Een andere beperking die ook te maken heeft met de steekproef is de representativiteit. De steekproef binnen dit onderzoek bestond voor de ruime meerderheid uit hoogopgeleide gezinnen. Dit is geen representatieve steekproef van de Nederlandse populatie. Een niet-representatieve steekproef verlaagt de generaliseerbaarheid van de resultaten, wat betekent dat de resultaten alleen iets zeggen over een specifieke groep binnen de populatie en niet over de gehele populatie. In vervolgonderzoek zouden meer verschillende culturele- en SES groepen geïnccludeerd kunnen worden. Op deze manier is de steekproef een gevarieerdere groep die een representatiever beeld laat zien van de multiculturele populatie.

4.2 Conclusies en implicaties

Concluderend kan er gesteld worden dat er binnen dit onderzoek geen bewijs is gevonden voor een verband tussen de expliciete genderstereotypen van ouders, de houding

van ouders ten opzichte van gender non-conform gedrag en de zelfwaardering van hun kinderen. Ook was er geen mediërend effect gevonden van de ervaren druk op de genderidentiteit in dit verband. Toch waren er een aantal opvallende trends gevonden binnen dit onderzoek die van belang kunnen zijn voor implicaties.

Ten eerste was er bijna een positief significant effect gevonden tussen de expliciete genderstereotypen van moeders en de zelfwaardering van hun kinderen. De richting van dit bijna significante verband was positief, wat inhoudelijk betekent dat meer expliciete genderstereotypen van moeders een voorspeller zijn voor een hogere zelfwaardering van hun kinderen. Moeders zijn vaak nog de primaire opvoeders in veel gezinnen. Uit onderzoek is gebleken dat moeders in 2005 bijna veertien uur per week aan de zorg voor de kinderen besteedden en vaders maar zes uur per week (Sociaal Cultureel Planbureau, 2011). De kinderen hebben dus meer contact met hun moeders dan met hun vaders. Om deze reden komen kinderen vaker in aanmerking met de genderstereotypen van hun moeders, dan die van vaders. Daarom is het mogelijk dat de genderstereotypen van moeders meer invloed zouden kunnen hebben op de zelfwaardering van kinderen. Een implicatie van deze bevinding zou kunnen zijn dat professionals ouders voor kunnen lichten over de mogelijke positieve invloed die de verwachtingen van ouders kunnen hebben op de zelfwaardering van het kind. Professionals kunnen ouders dus voorlichten over het belang van het ondersteunen, accepteren en aanmoedigen van het gedrag van hun kinderen. Voor zowel gender conform als gender non-conform gedrag.

Ten tweede was de richting van het mediatiemodel tussen expliciete genderstereotypen, ervaren druk op de genderidentiteit en de zelfwaardering van kinderen in lijn met de verwachtingen, alleen niet significant. Een implicatie van deze bevinding zou kunnen zijn dat het belangrijk is kinderen op te voeden zonder druk uit te oefenen op hun genderidentiteit. Professionals zouden ouders voor kunnen lichten over het niet forceren van de eigen genderspecifieke verwachtingen, maar ook docenten en de leerlingen zelf zouden baat kunnen hebben bij het krijgen van voorlichting hierover. Ook de ervaren druk van leeftijdsgenoten en docenten zouden een negatieve voorspeller kunnen zijn voor de zelfwaardering van kinderen.

Ten slotte draagt dit onderzoek ook bij aan de bevordering van de wetenschappelijke literatuur over dit onderwerp en vormt het een basis voor verder onderzoek naar dit verband. Het is aan de hand van de resultaten van dit onderzoek nog niet helemaal duidelijk of er daadwerkelijk geen verband is tussen de expliciete genderstereotypen van ouders en de houding van ouders ten opzichte van gender non-conform gedrag en de zelfwaardering van

hun kinderen of dat er geen verband is gevonden ten gevolge van methodologische beperkingen. Voor vervolgonderzoek is het interessant om dit verband te toetsen bij iets oudere kinderen. De kinderen binnen dit onderzoek waren gemiddeld 13 jaar oud en de verschillen in zelfwaardering tussen jongens en meisjes waren misschien nog niet zo sterk aanwezig. Dit verschil is op latere leeftijd misschien wel aanwezig. Verder is het voor vervolgonderzoek van belang om een grotere en representatievere steekproef te werven om de statistische power van het onderzoek te vergroten. Om sociaal wenselijke antwoorden in vervolgonderzoek te verminderen zou het gebruik van interviews een aanbeveling kunnen zijn. Door het gebruik van interviews kunnen ouders zich meer op hun gemak gesteld voelen en hebben ze mogelijk minder de neiging om sociaal wenselijk te antwoorden. Om de invloed van sociaal wenselijke antwoorden te verminderen kan ook een ander construct gemeten worden, namelijk impliciete genderstereotypen. Impliciete genderstereotypen kunnen gemeten worden met de Implicit Association Task en meet de genderstereotypen van ouders op een onbewuste manier. Impliciete genderstereotypen hebben mogelijk wel een andere invloed op de zelfwaardering van kinderen dus hier moet wel rekening mee gehouden worden. Concluderend kan gesteld worden dat dit onderzoek de discussie geopend heeft over het mogelijke verband tussen de genderstereotypen van ouders en de zelfwaardering van hun kinderen.

Literatuur

- Adler, A. (1927). *Understanding human nature*. New York: Fawcett.
- Adler, A. (1956). *The individual psychology of Alfred Adler: A systematic presentation in selections from his writings* (H.L. Ansbacher & R.R. Ansbacher, Eds.). New York: Harper.
- Allgood-Merten, B., & Stockard, J. (1991). Sex role identity and self-esteem: A comparison of children and adolescents. *Sex Roles, 25*, 129-139.
- Banaji, M. R., Hardin, C., & Rothman, A. J. (1993). Implicit stereotyping in person judgement. *Journal of Personality and Social Psychology, 65*(2), 272-281.
- Banaji, M. R., & Greenwald, A. G. (1995). Implicit gender stereotyping in judgments of fame. *Journal of Personality and Social Psychology, 68*, 181-198. DOI: 10.1037/0022-3514.68.2.181
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Barry, C. T., Grafeman, S. J., Adler, K. K., & Pickard, J. D. (2007). The relations among narcissism, self-esteem, and delinquency in a sample of at-risk adolescents. *Journal of adolescence, 30*, 933-942. DOI: 10.1016/j.adolescence.2006.12.003
- Beck, A. T. (1967). *Depression: Clinical, experimental, and theoretical aspects*. New York, NY: Harper & Row.
- Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review, 88*, 354-364. DOI: 10.1037/0033-295X.88.4.354
- Berenbaum, S. A., Martin, C., Hanish, L., Briggs, P. T., Fabes, R. (2007). Sex differences in children's play. In *Sex Differences in the Brain: From Genes to Behavior*. Oxford University Press. DOI: 10.1093/acprof:oso/9780195311587.003.0014
- Blakemore, J. E. O., & Hill, C. A. (2008). The child gender socialization scale: A measure to compare traditional and feminist parents. *Sex Roles, 58*, 192-207. DOI: 10.1007/s11199-007-9333-y
- Bussey, K. (2011). *Gender identity development*. In Schwartz, S.J., Luyckx, K., & Vignoles, V. L. (Eds.) *Handbook of identity theory and research* (603-628). Springer. DOI: 10.1007/978-1-4419-7988-9_25. (pp.77-98)
- Cense, M., & Oostrik, S. (2015). *Beat the macho*. Utrecht: Rutgers.
- Chaplin, T. M., Cole, P. M., & Zahn-Waxler, C. (2005). Parental socialization of emotion expression: Gender differences and relations to child adjustment. *Emotion, 5*, 80-88. DOI:10.1037/1528-3542.5.1.80

- Connell, J. P., Spencer, M. B., & Aber, J. L. (1994). Educational risk and resilience in African-American youth: Context, self, action, and outcomes in school. *Child Development, 65*, 493-506.
- Coyle, E. F., & Liben, L. S. (2016). Affecting girls' activity and job interests through play: The moderating roles of personal gender salience and game characteristics. *Child Development, 87*(2), 414-428. DOI: 10.1111/cdev.12463
- Coyne, J. C., Gallo, S. M., Klinkman, M. S., & Calarco, M. M. (1998). Effects of recent and past major depression and distress on self-concept and coping. *Journal of Abnormal Psychology, 107*, 86-96.
- Culp, R. E., Cook, A. S., & Housley, P. C. (1983). A comparison of observed and reported adult-infant interactions: Effects of perceived sex. *Sex Roles, 9*, 475-479.
DOI:10.1007/BF00289787
- De Groof, M., Vantieghem, W., Van Houtte, M., & Laevers, F. (2015). De impact van genderstereotypen op de identiteitsontwikkeling van jongeren. *Welwijs, 26*(4), 21-24.
- Dinella, L. M., Fulcher, M., Weisgram, E. S. (2014). Sex-typed personality traits and gender identity as predictors of young adults' career interests. *Archives of Sexual Behavior, 43*(3), 493-504.
- Donnellan, M. B., Trzesniewski, K. H., Robins, R. W., Moffitt, T. E., & Caspi, A. (2005). Low self-esteem is related to aggression, antisocial behaviour, and delinquency. *American Psychological Society, 16*(4), 328-335.
- Dusek, J. B., & Flaherty, J. F. (1981). The development of the self-concept during the adolescent years. *The Monographs of the Society for Research in Child Development, 46*(4), 1-67. DOI: 10.2307/1166004
- Eagly, A. H. (1995). The science and politics of comparing women and men. *American Psychology, 50*, 145-158.
- Eagly, A. H., Wood, W., & Diekmann, A. B. (2000). Social role theory of sex differences and similarities: A current appraisal. In T. Eckes & H. M. Trautner (Eds.), *The developmental social psychology of gender* (pp. 123-174). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Egan, S. K., & Perry, D. G. (2001). Gender Identity: A multidimensional analysis with implications for psychosocial adjustment. *Developmental Psychology, 37*, 451-463.
DOI: 10.1037//0012-1649.37. 4.451
- Endendijk, J. J., Groeneveld, M. G., Van Berckel, S. R., Hallers-Haalboom, E. T., Mesman, J., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (2013). Gender stereotypes in the family context: Mothers, fathers, and siblings. *Sex Roles, 68*, 577-590. DOI: 10.1007/s11199-013-

0265-4

- Endenklijk, J. J., Groeneveld, M. G., Van der Pol, L. D., Van Berkel, S. R., Hallers Haalboom, E. T., Bakermans-Kranenburg, M. J., & Mesman, J. (2017). Gender differences in child aggression: Relations with gender-differentiated parenting and parents' gender-role stereotypes. *Child Development, 88*(1), 299-316. DOI: 10.1111/cdev.12589
- Endendijk, J. J., Derks, B., & Mesman, J. (2018). Does parenthood change implicit gender role stereotypes and behaviours? *Journal of Marriage and Family, 80*, 61-79. DOI: 10.1111/jomf.12451
- Erikson, E. H. (1950). *Childhood and society*. New York: Norton.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: Norton.
- Erol, R. Y., & Orth, U. (2011). Self-esteem development from age 14 to 30 years: A longitudinal study. *Journal of Personality and Social Psychology, 101*(3), 607-619. DOI: 10.1037/a0024299
- Fadjukoff, P., Kokko, K., & Pulkkinen, L. (2007). Implications of timing of entering adulthood for identity achievement. *Journal of Adolescent Research, 22*(5), 504-530. DOI: 10.1177/0743558407305420
- Felten, H., Janssens, K., & Brants, L. (2009). *Seksualisering: "Je denkt dat het normaal is..."*. *Onderzoek naar de beleving van jongeren*. Utrecht: Movisie
- Fertman, C. I., & Chubb, N. H. (1992). The effects of a psychoeducational program on adolescents' activity involvement, self-esteem, and locus of control. *Adolescence, 27*, 517-526.
- Fiske, S. T. (1993). Controlling other people: The impact of power on stereotyping. *American Psychology, 48*, 621-628.
- Flaherty, J. F., & Dusek, J. B. (1980). An investigation of the relationship between psychological androgyny and components of self-concept. *Journal of Personal Social Psychology, 38*, 984-992.
- Frawley, T. (2005). Gender bias in the classroom: Current controversies and implications for teachers. *Childhood Education, 81*(4), 221-227. DOI: 10.1080/00094056.2005.10522277
- Freeman, N. K. (2007). Preschoolers' perceptions of gender appropriate toys and their parents' beliefs about genderized behaviors: Miscommunication, mixed messages, or hidden truths? *Early Childhood Education Journal, 34*(5), 357-366. DOI: 10.1007/s10643-006-0123-x

- Fredricks, J. A., & Eccles, J. S. (2002). Children's competence and value beliefs from childhood through adolescence: Growth trajectories in two male-sex-typed domains. *Developmental Psychology, 38*, 519-533. DOI: 10.1037/0012-1649.38.4.519.
- Greene, A. L., & Wheatley, S. M. (1992). I've got a lot to do and I don't think I'll have the time: Gender differences in late adolescents' narratives of the future. *Journal of Youth and Adolescence, 21*, 667-686.
- Hammen, C. (2005). Stress and depression. *Annual Review of Clinical Psychology, 1*, 293-319.
- Harter, S. (1998). *The development of self-representations*. In N. Eisenberg (Ed.), *Handbook of child psychology: Social, emotional, and personality development* (Vol. 3, pp. 553-617). New York: Wiley.
- Hassett, J. M., Siebert, E. R., & Wallen, K. (2008). Sex differences in rhesus monkey toy preferences parallel those of children. *Hormones and Behavior, 54*, 359-364. DOI: 10.1016/j.yhbeh.2008.03.008
- Hill, D. B., & Willoughby, B. L. B. (2005). The development and validation of the genderism and transphobia scale. *Sex Roles, 53*(7/8), 531-544. DOI: 10.1007/s11199-005-7140-x
- Hill, D. B., Menvielle, E., Sica, K. M., & Johnson, A. (2010). An affirmative intervention for families with gender variant children: Parental ratings of child mental health and gender. *Journal of Sex and Marital Therapy, 36*, 6-23. DOI: 10.1080/00926230903375560.
- Hilton, J. L., & Von Hippel, W. (1996). Stereotypes. *Annual Review of Psychology, 47*, 237-271.
- Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency*. Berkeley: University of California Press.
- Hogg, M. A., & Abrams, D. (1988). *Social identifications: A social psychology of intergroup relations and group processes*. London: Routledge.
- Horney, K. (1950). *Neurosis and human growth*. New York: Norton.
- Judge, T. A., & Bono, J. E. (2001). Relationship of core self-evaluations traits - self-esteem, generalized self-efficacy, locus of control, and emotional stability - with job satisfaction and job performance: A meta-analysis. *Journal of Applied Psychology, 86*, 80-92. DOI:10.1037/0021-9010.86.1.80
- Kien Onderzoek (2018). Bijna driekwart van jonge mannen heeft liever een baas dan bazin. Geraadpleegd op 14 april 2019 op <https://www.ad.nl/ad-werkt/bijna-driekwart-van-jonge-mannen-heeft-liever-een-baas-dan-bazin~ab8d93f95/>
- Klimes-Dougan, B., Brand, A. E., Zahn-Waxler, C., Usher, B., Hastings, P. D., Kendziora, K.,

- & Garside, R. B. (2007). Parental emotion socialization in adolescence: Differences in sex, age and problem status. *Social Development, 16*(2), 326-342.
- Kling, K. C., Hyde, J. S., Showers, C. J., & Buswell, B. N. (1999). Gender differences in self-esteem. *Psychological Bulletin, 125*, 470-500.
- Kollmayer, M., Schober, B., & Spiel, C. (2016). Gender stereotypes in education: Development, consequences, and interventions. *European Journal of Developmental Psychology, 15*, 361-377. DOI: 10.1080/17405629.2016.1193483
- Kollmayer, M., Schultes, M., Schober, B., Hodosil, T., & Spiel, C. (2018). Parents' judgements about the desirability of toys for their children: Associations with gender role attitudes, gender typing of toys, and demographics. *Sex Roles, 79*, 329-341. DOI: 10.1007/s11199-017-0882-4
- Konrad, A. M., Corrigan, E., Lieb, P., & Ritchie, J. E. (2000). Sex differences in job attribute preferences among managers and business students. *Group & Organization Management, 25*(2), 108-131. DOI: 10.1177/1059601100252002
- Lev, A. I. (2004). *Transgender emergence: Therapeutic guidelines for working with gender variant people and their families*. New York, NY: Haworth Clinical Practice Press.
- Lytton, H., & Romney, D. M. (1991). Parents' Differential socialization of boys and girls. A meta-analysis. *Psychological Bulletin, 109*, 267-296. DOI:10.1037/0033-2909.109.2.267
- Ma, H. K., & Leung, M. C. (1991). Altruistic orientation in children: Construction and validation of the Child Altruism Inventory. *International Journal of Psychology, 26*, 745-759.
- Marsh, H. W., & Craven, R. G. (2006). Reciprocal effects of self-concept and performance from a multidimensional perspective: Beyond seductive pleasure and unidimensional perspectives. *Perspectives on Psychological Science, 1*, 133-163. DOI:10.1111/j.1745-6916.2006.00010.x
- Martin, J. L., & Ross, H. S. (2005). Sibling aggression: Sex differences and parents' reactions. *International Journal of Behavioral Development, 29*(2), 129-138.
- McHale, S. M., Kim, J., Dotterer, A. M., Crouter, A. C., & Booth, A. (2009). The development of gendered interests and personality qualities from middle childhood through adolescence: A bio-social analysis. *Child Development, 80*(2), 482-495.
- McMullin, J. A., & Cairney, J. (2004). Self-esteem and the intersection of age, class, and gender. *Journal of Aging Studies, 18*, 75-90.
- Metalsky, G. I., Joiner, T. E., Hardin, T. S., & Abramson, L. Y. (1993). Depressive reactions

- to failure in a naturalistic setting: A test of the hopelessness and self-esteem theories of depression. *Journal of Abnormal Psychology*, *102*, 101–109.
- Mruk, C. J. (2006). *Self-esteem research, theory, and practice: Toward a positive psychology of self-esteem, third edition* (Vol. 3rd ed). New York: Springer Publishing Company.
- Murray, S. L. (2005). Regulating the risks of closeness: A relationship-specific sense of felt security. *Current Directions in Psychological Science*, *14*, 74–78.
DOI:10.1111/j.0963-7214.2005.00338.x
- Nosek, B. A., Banaji, M., & Greenwald, A. G. (2002). Harvesting implicit group attitudes and beliefs from a demonstration web site. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, *6*, 101–115. DOI: 10.1037/1089-2699.6.1.101
- Orth, U., Robins, R. W., & Roberts, B. W. (2008). Low self-esteem prospectively predicts depression in adolescence and young adulthood. *Journal of Personality and Social Psychology*, *95*, 695–708. DOI: 10.1037/0022-3514.95.3.695
- Orth, U., Robins, R. W., & Meier, L. L. (2009). Disentangling the effects of low self-esteem and stressful events on depression: Findings from three longitudinal studies. *Journal of Personality and Social Psychology*, *97*(2), 307–321. DOI: 0.1037/a0015645
- Orth, U., Trzesniewski, K. H., & Robins, R. W. (2010). Self-esteem development from young adulthood to old age: A cohort-sequential longitudinal study. *Journal of Personality and Social Psychology*, *98*, 645–658
- Orth, U., Robins, R. W., & Widaman, K. F. (2012). Life-span development of self-esteem and its effects on important life outcomes. *Journal of Personality and Social Psychology*, *102*, 1271–1288. DOI:10.1037/a0025558
- Orth, U., & Robins, R. W. (2013). Understanding the link between low self-esteem and depression. *Current Directions in Psychological Science*, *22*(6), 455–460. DOI: 10.1177/0963721413492763
- Patterson, M. M. (2012). Self-perceived gender typicality, gender-typed attributes, and gender stereotype endorsement in elementary-school-aged children. *Sex Roles*, *67*(7-8), 422–434.
- Pollack, W. (2002). Real boys: The truth behind the myths. In *The Jossey-Bass reader on gender in education* (pp. 88-100). New York: Jossey-Bass.
- Pomerleau, A., Bloduc, D., Malcuit, G., & Cossette, L. (1990). Pink or blue: Environmental gender stereotypes in the first two years of life. *Sex Roles*, *22*(5), 359–363.
- Randstad (2016). Werk Monitor onderzoek. Geraadpleegd op 14 april 2019 op

- <https://www.randstad.nl/over-randstad/pers/persberichten/2016/10/vrouwen-hebben-liever-een-man-als-baas>
- Robins, R. W., Hendin, H. M., & Trzesniewski, K. H. (2001). Measuring global self-esteem: Construct validation of a single-item measure and the Rosenberg Self-Esteem Scale. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27, 151–161.
- Robins, R. W., Trzesniewski, K. H., Tracy, J. L., Gosling, S. D., & Potter, J. (2002). Global self-esteem across the life span. *Psychology and Aging*, 17, 423–434
- Robins, R. W., & Trzesniewski, K. H. (2005). Self-esteem development across the lifespan. *Current Directions in Psychological Science*, 14(3), 158-162.
- Robinson, R. J., Keltner, D., Ward, A., & Ross, L. (1995). Actual versus assumed differences in construal: Realism in intergroup perception and conflict. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 404-4017.
- Rogers, C. R. (1951). *Client-centered therapy*. Boston: Houghton Mifflin.
- Rosenberg, M. (1965). *Society and adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University.
- Rubin, J., Provenzano, F., & Luria, Z. (1974). The eye of the beholder: Parents' views on sex of newborns. *The American Journal of Orthopsychiatry*, 44(4), 512-519.
- Rudman, L. A. (2004). Sources of implicit attitudes. *Current Directions in Psychological Science*, 13, 79-82. DOI: 10.1111/j.0963-7214.2004.00279.x
- Rudman, L. A., & Glick, P. (2001). Prescriptive gender stereotypes and backlash toward agentic women. *Journal of Social Issues*, 57, 743-762. DOI: 10.1111/0022-4537.00239
- Rudman, L. A., & Kilianski, S. E. (2000). Implicit and explicit attitudes toward female authority. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26, 1315-1328. DOI: 10.1177/0146167200263001
- Russell, R., & Tyler, M. (2002). Thank heaven for little girls: 'Girl Heaven' and the commercial context of feminine childhood. *Sociology*, 36(3), 619-637.
- Schwartz, S. J. (2007). The structure of identity consolidation: Multiple correlated constructs or one superordinate construct? *Identity: An International Journal of Research*, 7, 24-49.
- Sociaal en Cultureel Planbureau. (2011). Het gezinsrapport. Geraadpleegd op 1 september 2019 op <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=16&ved=2ahUKEwjaxPDbz7HkAhXNY1AKHSLNBeEQFjAPegQIARAC&url=https%3A%2F%2Fwww.randstad.nl/over-randstad/pers/persberichten/2016/10/vrouwen-hebben-liever-een-man-als-baas>

- 2Fwww.scp.nl%2FPublicaties%2FAlle_publicaties%2FPublicaties_2011%2FGezinsrapport_2011%2FGezinsrapport.org&usg=AOvVaw0N2P249wdpPCqKygsBs3EZ
- Shahar, G., & Davidson, L. (2003). Depressive symptoms erode self-esteem in severe mental illness: A three-wave, cross-lagged study. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 71*, 890–900.
- Simpson, J. A., Gangestad, S. W., & Lerma, M. (1990). Perceptions of physical attractiveness: Mechanisms involved in the maintenance of romantic relationships. *Journal of Personality and Social Psychology, 59*, 1192-1201.
- Steiger, A. E., Allemand, M., Robins, R. W., & Fend, H. A. (2014). Low decreasing self-esteem during adolescence predict adult depression two decades later. *Journal of Personality and Social Psychology, 106*(2), 325-338. DOI: 10.1037/a0035133
- Tenenbaum, H. R., & Leaper, C. (2002). Are parents' gender schemas related to their children's gender-related cognitions? A meta-analysis. *Developmental Psychology, 38*, 615-630. DOI: 10.1037/0012-1649.38.4.615
- Tiedemann, J. (2000). Parents' gender stereotypes and teachers' beliefs as predictors of children's concept of their mathematical ability in elementary school. *Journal of Educational Psychology, 92*, 144-151. DOI: 10.1037/0022-0663.92.1.144
- Tracy, J. L., & Robins, R. W. (2003). "Death of a (narcissistic) sales-man": An integrative model of fragile self-esteem. *Psychological Inquiry, 14*, 57–62
- Trzesniewski, K. H., Donnellan, M. B., Moffitt, T. E., Robins, R. W., Poulton, R., & Caspi, A. (2006). Low self-esteem during adolescence predicts poor health, criminal behavior, and limited economic prospects during adulthood. *Developmental Psychology, 42*, 381–390. DOI: 10.1037/0012-1649.42.2.381
- Twenge, J. M., & Campbell, W. K. (2001). Age and birth cohort differences in self-esteem: A cross-temporal meta-analysis. *Personality and Social Psychology Review, 5*, 321–344
- Twisk, D., Cense, M., Vijlbrief, A., Felten, H., & Emmen, M. (2017). Genderdiversiteit: Literatuurstudie Alliantie Genderdiversiteit. Geraadpleegd op 12 januari 2019 op <https://www.rutgers.nl/sites/rutgersnl/files/PDF/Literatuurstudie%20Alliantie%20Genderdiversiteit.pdf>
- Vantieghem, W. & Van Houtte, M. (2015). Are girls more resilient to gender-conformity pressure than boys? The association between pressure for gender conformity and academic self-efficacy. *Sex Roles, 73*(1), 1-15.
- Weinberg, G. (1972). *Society and the healthy homosexual*. New York: Anchor Books
- Weinraub, M., Pritchard Clemens, L., Sockloff, A., Ethridge, T., Gracely, E., & Myers, B.

- (1984). The development of sex role stereotypes in the third year: Relationships to gender labelling, gender identity, sex-types toy preference, and family characteristics. *Child Development*, 55(4), 1493-1503. DOI: 10.2307/1130019
- Weisgram, E., Dinella, L., & Fulcher, M. (2011). The role of masculinity/femininity, values, and occupational value affordances in shaping young men's and women's occupational choices. *Sex Roles*, 65, 243-258. DOI: 10.1007/s11199-011-9998-
- Winnicott, D. W. (1965). *The maturational processes and the facilitating environment*. New York: International Universities Press.
- Witt, S. D. (1997). Parental influence on children's socialization to gender roles. *Journal of Adolescence*, 32(126), 253-259.
- Wofford, N. C. (2017). Mental health service delivery to sexual minority and gender non-conforming students in schools: A winnicottian approach. *Journal of Child Adolescent Social Work*, 34, 467-478. DOI: 10.1007/s10560-016-0482-0
- Wood, E., Desmarais, S., & Gugula, S. (2002). The impact of parenting experience on gender stereotyped toy play of children. *Sex Roles*, 47(1/2), 39-49.
- Wren, B. (2002). "I can accept my child is transsexual but if I ever see him in a dress I'll hit him": Dilemmas in parenting a transgendered adolescent. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 7, 377-397.
- Zimmer-Gembeck, M. J., & Petherick, J. E. (2006). Intimacy dating goals and relationship satisfaction during adolescence and emerging adulthood: identity formation, age and sex as moderators. *International Journal of Behavioral Development*, 30(2), 189-199. DOI: 10.1177/0165025406063636
- Zimmerman, M. A., Copeland, L. A., Shope, J. T., & Dielman, T. E. (1997). A longitudinal study of self-esteem: Implications for adolescent development. *Journal of Youth and Adolescence*, 26, 117-141. DOI: 10.1023/A:1024596313925